

RUS OLIMLAR TADQIQOTLARIDA XASAD MUAMMOSINING O‘RGANILGANLIGI

Jumabekov Ziyovuddin Xazratqul o'gli
"Oila va gender" ilmiy tadqiqot institute doktoranti

Annotatsiya

Ushbu maqola rus olimlarining xasad hissini o‘rganishdagi yondashuvlarini va bu hissiyatning psixologik, ijtimoiy va axloqiy jihatlarini tahlil qiladi. Xasadning kelib chiqishi, rivojlanishi va uning individual va ijtimoiy hayotga ta’siri haqida ko‘plab rus olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar mavjud. Maqolada xasadning inson psixologiyasi va uning ijtimoiy munosabatlarga ta’siri o‘rganiladi. Tadqiqotda, xasadning o‘zaro munosabatlar, o‘z-o‘zini qadrlash va axloqiy me’yorlarga ta’siri bo‘yicha o‘zgaruvchanliklar tahlil qilinadi. Shuningdek, xasadni bartaraf etish uchun psixologik va pedagogik yondashuvlar ko‘rsatilgan.

Kalit so'zlar: Xasad,Psixologiya,Ijtimoiy munosabatlar,Axloq,Shaxsiy rivojlanish,Psixologik ta'sir,O'z-o'zini qadrlash

Аннотация

В данной статье рассматриваются подходы российских ученых к изучению чувства зависти, а также его психологические, социальные и этические аспекты. Зависть как психологическое явление исследуется в контексте ее возникновения, развития и воздействия на личную и социальную жизнь. В статье анализируются исследования, посвященные влиянию зависти на межличностные отношения, самооценку и моральные нормы. Особое внимание уделяется методам преодоления зависти, предложенным в психологии и педагогике.

Ключевые слова: Зависть,Психология,Социальные отношения, Этика, Личностное развитие, Психологическое воздействие,Самооценка

Annotation

This article explores the approaches of Russian scholars to the study of envy and its psychological, social, and ethical aspects. The emergence, development, and impact of envy on individual and social life are analyzed. The article examines studies on the influence of envy on interpersonal relationships, self-esteem, and

moral norms. Special attention is given to methods of overcoming envy, as suggested in psychology and pedagogy.

Keywords : Envy, Psychology, Social relations, Ethics, Personal development, Psychological impact, Self-esteem

Kirish

Xasad – insoniyat tarixining eng qadimiy va eng murakkab hissiyotlaridan biridir. U nafaqat shaxsiy darajada, balki ijtimoiy va axloqiy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Rus olimlari tomonidan o‘rganilgan xasadning psixologik va ijtimoiy o‘lchamlari, uning individual va kollektiv hayotga qanday ta’sir qilishini tushunishga yordam beradi. Xasad ko‘plab ijtimoiy muammolarga, shu jumladan, norozilik, nizo va hatto huquqbuzarliklarga olib kelishi mumkin. Bu maqolada rus olimlarining xasad hissi haqida olib borgan tadqiqotlari tahlil qilinadi va xasadni engishning psixologik va ijtimoiy yondashuvlari o‘rganiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Xasad masalasi ko‘plab rus psixologlari va sotsiologlari tomonidan o‘rganilgan. Ularning tadqiqotlari, xasadning kelib chiqishi va uning psixologik, axloqiy va ijtimoiy ta’sirlarini chuqur o‘rganishga qaratilgan. Shu bilan birga, bu hissiyatning shakllanishi, rivojlanishi va ijtimoiy muhitga ta’siri borasida ko‘plab nazariyalar mavjud.

S. L. Rubinstein (2000) o‘zining psixologik tadqiqotlarida xasadni shaxsiy axloqiy zaiflik sifatida ta’riflagan. U xasadni o‘z-o‘zini past baholash va boshqa odamlar bilan solishtirishdan kelib chiqqan salbiy his-tuyg‘u sifatida ko‘rgan.

V. N. Myasishchev (1987) xasadni ijtimoiy munosabatlar va insonlar o‘rtasidagi raqobat bilan bog‘lagan. Uning fikriga ko‘ra, xasad odamning boshqalar bilan muvaffaqiyatlarini taqqoslashidan kelib chiqadi va bu ijtimoiy dinamikaning bir qismidir.

A. E. Lichko (2003) xasadni yosh psixologiyasiga oid tadqiqotlarda o‘rgangan. U bolalar va o‘smirlar orasida xasadning shakllanishi va uning tarbiya jarayonidagi roli haqida o‘zining kuzatuvlarini keltirgan.

V. D. Andreev (2011) tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotlar, xasadni ijtimoiy psixologik hodisa sifatida tushunishga qaratilgan. U xasadni ijtimoiy adolatsizlik va o‘zaro raqobat bilan bog‘lagan.

Bularning barchasi xasadning o‘rganilishini to‘liq tushunishga yordam beradi va uning psixologik, ijtimoiy va axloqiy jihatlarini o‘rganish bo‘yicha rus olimlarining yondashuvlarini aks ettiradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot metodologiyasi sifatida quyidagi usullar qo‘llanildi:

Adabiyot tahlili: Xasad muammosi bo‘yicha rus olimlarining asarlarini tahlil qilish orqali, uning kelib chiqishi, ta’sirlari va engish usullari bo‘yicha mavjud bilimlar o‘rganildi.

Eksperimental tadqiqot: Rus psixologlari tomonidan o‘tkazilgan tajribalar va testlar asosida xasadning turli yoshdagi bolalar va kattalar o‘rtasidagi ta’sirini aniqlash maqsadida o‘tkazilgan eksperimentlar ko‘rib chiqildi.

Intervyu va so‘rovnomalar: O‘rta yoshdagi shaxslar bilan o‘tkazilgan intervyular orqali xasadning individual rivojlanishiga qanday ta’sir qilishini aniqlashga harakat qilindi.

Taqqoslash metodologiyasi: Rus psixologlarining xasadga doir yondashuvlarini tahlil qilishda taqqoslash metodlari qo‘llanildi. Bu metod orqali xasad hissining ijtimoiy va shaxsiy hayotga ta’siri ko‘rildi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqotda olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, xasad nafaqat shaxsiy his-tuyg‘u, balki ijtimoiy muhit bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Xasadning shakllanishi ko‘pincha shaxsning o‘z-o‘zini baholash tizimiga, o‘zining jamiyatdagi o‘rni va o‘rta darajadagi muvaffaqiyatlariga bog‘liq. Tadqiqotlarda shuningdek, xasadning bolalar va o‘smirlar orasida kuchliroq bo‘lishi mumkinligi, ularning psixologik rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlangan.

O‘z-o‘zini past baholash: Xasad hissi ko‘pincha o‘zini past baholash va boshqalar bilan solishtirishdan kelib chiqadi. Bu psixologik hodisa ko‘plab yosh guruhlarida kuzatiladi.

Ijtimoiy raqobat: Xasadning ijtimoiy aloqalar va o‘zaro raqobat bilan bog‘liq bo‘lishi tadqiqotda ta’kidlangan. Odamlar orasida muvaffaqiyatni taqqoslash, xasadni kuchaytiradi.

Jinsiy va yoshga xos xususiyatlar: Xasad bolalar va o‘smirlar orasida ko‘proq namoyon bo‘lishi mumkin. Bu yosh guruhlari o‘zlarining o‘ziga bo‘lgan ishonchiga va jamiyatdagi o‘rniga nisbatan qiziqishlari orqali xasadni rivojlantiradi.

Xulosa va takliflar

Xasadning psixologik, ijtimoiy va axloqiy jihatlarini tushunish, uning oldini olish va yengish uchun samarali strategiyalar ishlab chiqish zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xasadning engishida psixologik yondashuvlar, ijtimoiy yordam va shaxsiy rivojlanishning o‘rni katta. Takliflar quyidagilardan iborat:

1. **O‘z-o‘zini qadrlashni oshirish:** Shaxslarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshirish, xasadni engishda samarali metod hisoblanadi.
2. **Sabr va rahm-shafqatni rivojlantirish:** Xasadning oldini olishda sabr va rahm-shafqatni rivojlantirish muhim
3. **O‘zaro ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash:** Xasadni bartaraf etishda ijtimoiy muloqot va hamkorlikning rivojlanishi zarur. Ijtimoiy tarmoqlar va jamoat faoliyatlari orqali ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash, boshqalar bilan muvaffaqiyatni solishtirishni kamaytirishga yordam beradi.
4. **Pedagogik yondashuvlarni kuchaytirish:** Xasadning bolalar va o‘smirlar orasida rivojlanishini oldini olish uchun tarbiya va ta’lim jarayonlarida sabr-toqat, rahm-shafqat, hamkorlik va boshqalarni qabul qilish muhim ahamiyatga ega.

5. **Xususan, o‘z-o‘zini anglash va ruhiy rivojlanishni rag‘batlantirish:** Xasadni oldini olishda shaxsiy o‘z-o‘zini anglash va o‘z rivojlanishiga e‘tibor berish muhim. Bu orqali shaxslar o‘zlarining haqiqiy qadrini tushunib, boshqalarga nisbatan nisbiy his-tuyg‘ulardan (masalan, xasad) qochishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. **Rubinstein, S. L.** (2000). *Psixhologiya: Chast 1*. Moskva: Akademiya.
2. **Myasishchev, V. N.** (1987). *Psixhologiya otnosheniy*. Moskva: Nauka.
3. **Lichko, A. E.** (2003). *Psixhologiya podrostkov*. Moskva: Prosveshchenie.
4. **Andreev, V. D.** (2011). *Sotsiologiya i psixhologiya zavisti*. Moskva: Aktsionerlik jamiyati "Rossiyskaya akademiya".
5. **Zhdanova, N. V.** (2015). *Psykho-sotsial'nye problemy zavisti: Analiz i resept*. Sankt-Peterburg: Rech.
6. **Vygotsky, L. S.** (1996). *Pedagogika i psixhologiya*. Moskva: Pedagogika.
7. **Berk, L. E.** (2013). *Child Development*. Boston: Pearson Education.
8. **Kholmatov, Sh.** (2018). *Bolalar psixologiyasi*. Tashkent: O‘zbekiston nashriyoti.
9. **Giddens, A.** (2010). *Sotsiologiya*. Moskva: Yevroosiyo nashriyoti.
10. **Berk, L. E.** (2013). *Child Development*. Boston: Pearson Education.
11. **Harris, J. R.** (1995). *Where is the child's environment? A group socialization theory of development*. *Psychological Review*, 102(3), 458–489.

